

Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi
İlâhiyat Fakültesi Dergisi

The University of Kahramanmaraş Sütçü İmam
Review of The Faculty of Theology
ISSN-1304-4524 e-ISSN-2651-2637

Naturalist Olmayan Realist Bir Metaetik Teori
A Non-Naturalist Metaethical Theory

Yazar / Author

Ahmet YILDIZ

Dr. Öğr. Üyesi, Erciyes Üniversitesi İlahiyat Fakültesi
Felsefe Tarihi A.B.D., Kayseri/TÜRKİYE
ahmet.yildiz@erciyes.edu.tr
<https://orcid.org/0000-0002-8376-1109>

Makale Türü/ Article Types: Araştırma Makalesi /Research Article

Makale Geliş Tarihi / Date of Receipt: 10/02/2021

Makale Kabul Tarihi / Date of Acceptance: 25/06/2021

Makale Yayın Tarihi: 30/06/2021

Yayın Sezonu/Pub Date Season: Haziran/ June

Yıl/Year: 19 **Sayı/Issue:** 37 **Sayfa /Page:** 195-229

Atıf/Citation: Yıldız, Ahmet. "Naturalist Olmayan Realist Bir Metaetik Teori". *KSÜ İlahiyat Fakültesi Dergisi* 37 (Haziran 2021), 195-229.

<https://doi.org/10.35209/ksuifd.878230>

- *Bu makale iThenticate programında taranmış ve intihal içermediği tespit edilmiştir.*

Naturalist Olmayan Realist Bir Metaetik Teori

Öz

Genel olarak etiğin felsefesi olarak değerlendirilebilecek olan metaetiğin en önemli sorularından birisi ahlâkî niteliklerin objektif bir gerçekliğe sahip olup olmadığı sorusudur. Bu soruya olumlu cevap veren teoriler genel olarak realist, olumsuz cevap veren teoriler ise anti-realist olarak isimlendirilmiştir. Realist metaetik teoriler sınıfı içerisinde natüralist/indirgemeci teoriler ve natüralist olmayan teori/ahlakî sezgicilik yer alırken, antirealist metaetik teoriler sınıfı içerisinde sübjektivist teoriler, gayr-i bilişselci teoriler ve nihilizm/hata teorisi yer alır. Realist grup içerisinde yer alan teorilerden natüralist yaklaşımlar ahlaki nitelikleri deney ve tecrübe konusu olabilecek bir takım doğal niteliklere indirgemeye çalışır. Naturalist olmayan yaklaşımlar ise, ahlâkî niteliklerin doğal niteliklere indirgenemeyen ayrı bir tür olduğunu savunur. Bu makalede metaetik, metaetik teoriler ve natüralist olmayan realist metaetik teori hakkında bir özet sunduktan sonra, natüralist olmayan realist bir metaetik teorinin haklılığını temellendirmeyi amaçladık. Bu temellendirmeyi yaparken bu teorinin lehindeki ve aleyhindeki argümanları değerlendirmeye dayalı bir yöntem izlemeye çalıştık.

Anahtar Kelimeler: Metaetik, Realizm, Naturalist Olmayan Realizm, Ahlâkî Sezgicilik

A Non-Naturalist Metaethical Theory

Abstract

One of the most important problems of metaethics, as a philosophy of ethics, is the question of whether moral qualities such as good and right have an objective reality. Metaethical theories are classified into realist and anti-realist theories, according to their answers to this main ontological question. The theories that answer this question positively have been called realist and others have been called antirealist. Realist metaethical theories are ethical naturalism and non-naturalism/ethical intuitionism. Anti-realist metaethical theories are subjectivism, non-cognitivism and nihilism. Et-

hical naturalism tries to recude ethical qualities to natural qualities. Ethical non-naturalism objects to this project. In this work we summarize metaethical problems, metaethical theories and non-naturalist metaethical theory. After that, we aim to justify the non-naturalist metaethical theory and we try to achieve this aim by discussing arguments for and against this metaethical position.

Keywords: metaethics, realism, non-naturalism, ethical intuitionism

Giriş

Genel olarak etiğin temel kavramlarını felsefî açıdan sorgulaması itibariyle “etiğin felsefesi”¹ olarak görülebilecek olan “meta-etik” özellikle 20. Yüzyıldan sonra bağımsız bir alan olarak ortaya çıkmış bir felsefe disiplini. Her ne kadar metaetik ile ilgili konular daha önce de işlenmiş olsa da, 20. Yüzyıldan itibaren ahlak alanındaki çalışmalar daha sistematik hale gelmiş ve bunlar genel olarak metaetik ve normatif etik alt başlıkları altında toplanmıştır.² Normatif etik başlığı altındaki çalışmalar, “Hangi şeyler iyidir/değerlidir?”, “Bir şeyi değerli kılan nedir?”, “Hangi eylemler doğrudur veya yanlıştır?” “Eylemlerin doğruluğunu veya yanlışlığını belirleyen nedir?” gibi sorulara verilen ve verilebilecek olan cevapları sistematik ve eleştirel şekilde ele almaktadır.³ Normatif etik alanındaki çalışmalarda ve teorilerde, iyilik, doğruluk gibi ahlaki terimler kullanılırken, “iyi nedir”, “ahlaki doğruluk nedir”, “bunlar bir niteliğe mi referans-ta bulunur”, “eğer böyle bir nitelik varsa bu nasıl bir niteliktir” gibi sorular doğrudan ele alınmaksızın, bu sorulara belirli cevaplar bi-

¹ Stephen Darwall, *Philosophical Ethics* (Colorado: Westview Press, 1998), 9.

² Alan Gibbard, “Normative Properties”, *Metaethics after Moore*, ed. Terry Horgan vd. (New York 2006), 320; Louis P.Pojman, *Ethics, Discovering Right and Wrong* (Belmont: Thomson Wadsworth Corporation, 2006), 15; Harun Tepe, *Etik ve Metaetik* (Ankara: Türk Felsefe Kurumu, 2011), 24; Stephen Darwall, “How Should Ethics Relate to Philosophy”, *Metaethics after Moore*, ed. Terry Horgan vd. (New York 2006), 19.

³ H.J.McCloskey, *Meta-Ethics and Normative Ethics* (Netherlands: Nijhoff/The Hague, 1969), 4; Russ Shafer Landau, Terence Cuneo, “General Introduction”, *Foundations of Ethics*, ed. Russ Shafer Landau vd. (Malden: Blackwell Publishing, 2007), 2.

linçli veya bilinçsiz şekilde benimsenmiştir. Metaetiğin temelde bu tür soruları daha bilinçli ve sistematik şekilde ele almakla öne çıktığı söylenebilir.⁴ Bu alana “etiğin felsefesi” veya “etiğin temelleri hakkında sorgulama” denmesinin sebebi de budur. Bu sorgulama alanının en önemli problemleri şu şekilde özetlenebilir⁵: 1) Ahlaki terimlerin ve ifadelerin anlamı ve mantıksal statüsü problemi, 2) Ahlaki niteliklerin realitesi ve objektifliği problemi, 3) Ahlaki niteliklerin ontolojik statüsü ve ahlaki niteliklerle ahlaki alana ait olmayan niteliklerin ilişkisi problemi, 4) Ahlaki konularda bilgiden bahsetmenin imkânı ve bu bilginin mahiyeti problemi, 5) Ahlaki yargı ve inançlarla eylem arasındaki ilişki problemi. Görüldüğü üzere metaetiğin temel problemleri ahlak hakkındaki ontolojik, epistemolojik, semantik, psikolojik ve ahlâkın normatifliği ile ilgili problemleri kapsamaktadır.⁶ Bu temel konulara ilişkin yaklaşımlarına göre metaetik teorilerin değişik tasnifleri yapılmıştır. Özellikle ontolojik sorular merkeze alınarak, metaetik teoriler genel olarak önce realist ve antirealist olarak iki gruba ayrılmıştır. Bu ayrımın yapılmasında başvurulan temel soru, iyilik, doğruluk gibi ahlaki niteliklerin/değerlerin objektif bir gerçekliğe sahip olup olmadığı sorusu olmuştur. Bu soruya olumlu cevap veren teoriler genel olarak realist olarak, olumsuz cevap veren teoriler ise anti-realist olarak isimlendirilmiştir. Realist metaetik teoriler sınıfı içerisine natüralist/indirgemeci teoriler ve natüralist olmayan realist teori/ahlaki sezgicilik yerleştirilirken; antirealist metaetik teoriler grubu içerisinde sübjektivist teoriler, gayr-i bilişselci/non-cognitivist teoriler ve

⁴ Darwall, *Philosophical Ethics*, 9.

⁵ William K. Frankena, *Ethics* (New Jersey: Prentice Hall, 1973), 5; Michael Huemer, *Ethical Intuitionism* (New York: Palgrave Macmillian, 2005), 37; McCloskey, *Meta-Ethics and Normative Ethics*, 3; Alexander Miller, *An Introduction To Contemporary Meta-Ethics* (Malden: Bodmin-Cornwall, 2008), 2; Ahmet Yıldız, *Meta-Etik Bir Teori Olarak Ahlakî Sezgiciliğin Savunulabilirliği* (Ankara: Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2012), XVIII-XIX; Ahmet Yıldız, “Ahlâkî Sezgiciliğin Alternatif Meta-etik Teoriler Karşısında Savunulabilirliği”, *Felsefe Dünyası* 55 (Ocak 2012), 314-315.

⁶ Miller, *An Introduction To Contemporary Meta-Ethics*, 1.

nihilizm/hata teorileri yer almıştır.⁷

1. Naturalist Olmayan Realist Metaetik Teorinin Temel Tezleri ve Bu Teorinin Temellendirilmesinin Önemi

Ahlaki realizme göre ahlaki nitelik ve olgular insanların onlara yönelik duygusal veya düşünsel tutumlarından bağımsız objektif bir gerçekliğe sahiptir. Yine realizme göre bu objektif ahlaki nitelikleri ve olguları doğru bir şekilde bildiren bazı ahlaki yargılar vardır. Bu tür yargılar bizim onlara inanıp inanmamamızdan bağımsız şekilde, ahlaki gerçekliği doğru bir şekilde bildirip bildirmediğine bağlı olarak, objektif doğruluk veya yanlışlığa sahip olabilirler. Bu tür doğrular aynen mantığın, matematiğin, fiziğin vb. doğruları gibi insanlar tarafından icat edilmezler, sadece keşfedilebilirler. Bu açıdan realizmin ahlâk epistemolojisindeki karşılığı bilişselciliktir/cognitivismdir.⁸ Bilişselcilik ahlaki ifadelerin objektif olarak doğru veya yanlış olma özelliğine sahip önermeler olduğunu ve objektif ahlaki bilginin mümkün olduğunu savunan yaklaşımlara verilen isimdir. Gayr-i bilişselci yaklaşımlar bu iki iddiaya karşı çıkar.⁹ Realizmin bu temel tezlerini reddeden görüşler genel olarak antirealist olarak isimlendirilir. Bu antirealist teoriler de iki gruba ayrılabilir. Birinci grupta, ahlaki olguların ve doğru ahlaki yargıların varlığını kabul ettiği için bilişselci olan, fakat bu olguların ve bunları ifade eden doğruların bireyin veya toplumun değişik tutumları tarafından oluşturulduğunu savunan sübjektivist yaklaşımlar yer alır. İkinci grupta ise objektif ahlaki olguların ve doğruların varlığını bütünüyle

⁷ Huemer, *Ethical Intuitionism*, 4; Miller, *An Introduction To Contemporary Meta-Ethics*, 3.

⁸ Pojman, *Ethics*, 235; Miller, *An Introduction To Contemporary Meta-Ethics*, 4; Paul W. Taylor, "Objectivism and Its Critics", *The Moral Judgment, The Readings in Contemporary Metaethics*, ed. Paul W. Taylor (New Jersey: Prentice Hall, 1963), 2; Landau-Cuneo, "General Introduction", 3; Micahael Smith, "Realism", *The Blackwell Guide to Ethical Theory*, ed. Hugh La Follette (Malden: Blackwell Publishing, 2000), 15.

⁹ Richard T.Garner - Bernard Rosen, *Moral Philosophy, A Systematic Introduction to Normative Ethics and Meta-ethics* (New York: The Macmillian Company, 1972), 217,220; Huemer, *Ethical Intuitionism*, 4; Miller, *An Introduction To Contemporary Meta-Ethics*, 3; Frankena, *Ethics*, 105.

reddeden nihilist ve gayr-i bilişselci yaklaşımlar yer alır.¹⁰

Metaetik teoriler içerisinde temel realist tezleri savunan iki genel yaklaşım vardır. Bunlardan birisi ahlaki natüralizm, diğeri ise natüralist olmayan yaklaşımdır. En genel anlamıyla ahlaki natüralizm ahlaki niteliklerin varlığını kabul eden, fakat onların psikoloji, sosyoloji, biyoloji gibi bilimlerin inceleyebileceği bir takım doğal nitelik ve olgulara indirgenebilir olduğunu, ahlaki nitelikleri ifade eden terimlerin de doğal niteliklere karşılık gelen terimlerle tanımlanabileceğini savunan yaklaşımdır. Bu yaklaşıma göre bu tür ahlaki nitelik ve olgular deney/gözlemle bilinebilir ve ahlaki yargılar deneysel olarak temellendirilebilir.¹¹ Yine realist grupta yer alan natüralist olmayan teorinin savunucuları ise natüralizme karşı çıkarak, ahlaki nitelik ve olguların doğal niteliklere indirgenemeyeceğini, onların kendi başlarına bir tür olduğunu, onlara karşılık gelen ahlaki terimlerin de doğal terimlerle tanımlanamayacağını iddia ederler. Bu ontolojik tezlerinin epistemolojik bir karşılığı olarak da, ahlaki bilginin deneysel olduğuna karşı çıkıp, doğal olmayan bu ahlaki nitelikler ve olgular konusunda genel olarak rasyonalist bir bilgi anlayışını savunurlar.¹² Bu rasyonalist bilgi anlayışında da temel ahlaki ilkelerin bilgisini, aklın çıkarımsal olmayan, doğrudan a priori bilgisi anlamındaki sezgi ile açıkladıklarından natüralist olmayan realist anlayış genelde “ahlaki sezgicilik” olarak isimlendirilmiştir. Yine bu teorinin savunucuları bu tezlerinin doğal bir sonucu olarak etiğin diğer bilim dallarına indirgenemeyen, kendi başına, otonom bir alan olduğunu vurgularlar.¹³

Naturalist olmayan realist teorinin savunucuları, ahlaki niteliklerin doğal niteliklere indirgenemez olduğu iddiasını savunurken, bu ahlaki niteliklerin ontolojik statüsü hakkında daha ileri bazı

¹⁰ David O. Brink, *Moral Realism and Foundations of Ethics* (New York: Cambridge University Press, 1989), 18.

¹¹ McCloskey, *Meta-Ethics and Normative Ethics*, 23; Darwall, *Philosophical Ethics*, 28; Garner-Rosen, *Moral Philosophy*, 238.

¹² Miller, *An Introduction To Contemporary Meta-Ethics*, 4; Huemer, *Ethical Intuitionism*, 6,7; Frankena, *Ethics*, 103.

¹³ Garner-Rosen, *Moral Philosophy*, 273.

açıklamalar da sunarlar. Buna göre, ahlaki nitelikler şeyleri, durumları, davranışları vb. karakterize ettiğinden bu niteliklerin kendisi bir cevher değildir. Bunlar tipik olarak niteliklere karşılık gelirler. Yine bu ahlaki nitelikler, objeler, durumlar ve insanlar arasındaki etkileşime dayalı ilişkisel nitelikler de değildir. Böyle bir görüşün ahlaki niteliklerin kendiliğinden varlığını ortadan kaldıracağını iddia ederler. Naturalist olmayan realizmin, G. E. Moore (1873-1958) ve W. D. Ross (1877-1971) gibi önde gelen savunucuları ahlaki niteliklerin “sonuçsal nitelikler” olarak görülmesi gerektiğini savunmuşlardır. Buna göre bir şeyin doğal nitelikleri, onun ayırt edici ve oluşturucu yüklemeleri iken, ahlaki nitelikleri bu tür doğal niteliklere bağlı olan sonuçsal yüklemelerdir.¹⁴ Ahlaki niteliklerin doğal niteliklere bu bağlılığının doğal sonucu olarak, bir şeyin ahlaki değerinin o şeyin doğal nitelikleri değişmediği sürece değişmemesi ve doğal nitelikleri tamamen aynı olan iki şeyin ahlaki niteliklerinin de aynı olması gerekecektir. Diğer yandan bir şeyin doğal niteliklerini bilmeden onun ahlaki değerini kavramak da mümkün olmayacaktır.¹⁵ Bu yaklaşımda, doğal niteliklerle ahlaki nitelikler arasındaki ilişki mantıksal veya nedensel bir zorunluluk ilişkisi olarak değil, eşyanın tabiatına ait metafizik bir zorunluluk olarak anlaşılabilir. Buna göre dünyanın doğal düzeni, ahlaki düzeni için bir temeldir. Ahlaki nitelikler ahlaki alana ait olmayan nitelikler sebebiyle oldukları gibidirler. Ve bu iki nitelik türü arasındaki ilişki deneysel olmayan bir yolla, akılla bilinebilir.¹⁶

Genel olarak metaetik teoriler içerisindeki yerini belirlemeye

¹⁴ W.David Ross, *The Right and The Good*, ed. Philip Stratton-Lake (New York: Oxford University Press, 2002), 121; George E. Moore, *Philosophical Studies* (New York: Harcourt, Brace Coop., 1922), 260,261; McCloskey, *Meta-Ethics and Normative Ethics*, 118; Carl Cohen, “Natural and NonNatural Qualities”, *The Journal of Philosophy* LV/2 (January 1958), 417.

¹⁵ Ross, *The Right and The Good*, 119; Moore, *Philosophical Studies*, 260,261; Brink, *Moral Realism*, 160; Huemer, *Ethical Intuitionism*, 208.

¹⁶ Grant C. Sterling, *Ethical Intuitionism and Its Critics* (New York: Peter Lang Pub., 1994), 118; Elizabeth Tropman, *Moral Realism and New Intuitionism* (Indiana: Indiana University, Faculty of Universty Graduate School, Doktora Tezi, 2006), 216.

çalıştığımız natüralist olmayan realist teorinin temel tezlerini şöyle özetleyebiliriz¹⁷: 1) Realizm ve objektivizm: varlığı bizim ahlaki düşünce ve tutumlarımızdan bağımsız olan objektif ahlaki nitelikler ve olgular vardır. 2) Naturalist olmayan/İndirgemeci olmayan bir ontolojik anlayış: Ahlaki olgu ve nitelikler doğal nitelik ve olgulardan ayrı, kendi başına bir türü teşkil eder. 3) Bilişselcilik/Cognitivism: Ahlaki terimler ve yargılar belirli ahlaki niteliklere ve olgulara referansta bulunur. Ahlakî ifadeler objektif doğruluk değerine sahip önermelerdir ve ahlaki bilgiden bahsedilebilir. 4) Ahlaki nitelik ve olguların bilgisi sırf deney ve gözlemle elde edilemez. Ahlaki bilgi rasyonalist bir anlayışla açıklanabilir.

Metaetik teorileri temel kabulleri açısından değerlendirdiğimiz zaman, natüralist olmayan realist teori/ahlaki sezgicilik dışındaki diğer tüm teorilerin dünyanın gerçek yapısında ne tür olgu ve niteliklerin var olduğu konusunda uzlaştıklarını söyleyebiliriz. Zira realist grup içerisinde yer alan natüralizme göre de, antirealist grupta yer alan sübjektivist görüşler, gayr-i bilişselcilik ve nihilizme göre de varlık aleminde objektif gerçekliğe sahip olan tüm şeyler doğal olgu ve niteliklerden ibarettir. Bu tür doğal olgulardan ayrı objektif bir gerçekliğe sahip ahlaki olgu ve niteliklerden bahsedilemez. Bu açıdan bu teorilerin monist, naturalist bir ontoloji benimseme noktasında uzlaştıkları söylenebilir. Naturalizm, var olan bütün olguların duyularımızla etkileşime geçebileceğimiz doğal olgulardan ibaret olduğunu, var olan tüm cevher ve niteliklerin doğal cevherler ve nitelikler olduğunu ve bunlara yönelik bilginin ancak deney ve gözlem olabileceğini savunan genel metafiziksel yaklaşım olarak tanımlanabilir.¹⁸ Bu natüralist anlayışı benimseyen ahlaki natüralizm ahlaki olgu ve nitelikleri objektif doğal nitelikle-

¹⁷ Brink, *Moral Realism*, 1-3; Huemer, *Ethical Intuitionism*, 10; Darwall, *Philosophical Ethics*, 253.

¹⁸ Darwall, *Philosophical Ethics*, 27-28; Terry Horgan, Mark Timmons, "New Wave Moral Realism Meets Twin Earth", *Foundations of Ethics, An Anthology*, ed. Russ Shafer Landau vd. (Malden: Blackwell Publishing, 2007), 495-496; McCloskey, *Meta-Ethics and Normative Ethics*, 23.

re/olgulara indirgeyerek açıklamaya çalışmıştır. Sübjektivist teoriler ise onları yine doğal, sübjektif bir takım olgulara başvurarak açıklamaya çalışmışlardır. Yine natüralist bir dünya görüşünü benimseyen gayr-i bilişselci teoriler ve nihilist teoriler ise ahlaki nitelik ve olguları bütünüyle dışlayıp, ahlaki dili açıklamanın alternatif yollarını sunmaya çalışmışlardır. Dolayısıyla natüralist olmayan realist teorinin ahlaki nitelik ve olgulara doğal nitelikler ve olgulardan ayrı objektif bir gerçeklik atfederek düalist bir ontoloji benimsediği görülmektedir. Bu durumun, Michael Huemer'in (1969-) da belirttiği gibi bu teoriyi daha özgün kıldığı ve onun diğer teoriler karşısındaki haklılığının ortaya konulmasını daha önemli kıldığı söylenebilir. Bunun insanın genel dünya anlayışı ve onun bu dünya içerisindeki yerine ilişkin tasavvurlar açısından da önemli olduğu ileri sürülebilir.¹⁹

Diğer yandan, natüralist olmayan realist bir teorinin temellendirilmesinin pratik açıdan da önemli olduğu söylenebilir. Zira, nihilizmin önde gelen savunucularından John L. Mackie (1917-1981) gibi bazı anti-realistler, genel olarak ahlaki realizmin reddedilip, bunun yerine herhangi bir anti-realist görüşün benimsenmesinin ahlaki pratikler açısından hiçbir fark yaratmayacağını ileri sürse de,²⁰ metaetik görüşlerin pratik hayat açısından hiçbir etkisinin olmadığı iddiası çok haklı görünmemektedir. Ahlaki nitelikler, yargılar ve inançlar hakkında realist veya anti realist bir yaklaşımı benimsemenin, bu ahlaki konulara, durumlara ilişkin yaklaşımlarımızı, tutumlarımızı, duygularımızı büyük ölçüde etkileyeceği söylenebilir.²¹ Nitekim, Huemer'in vurguladığı gibi, ahlaki değerler hakkındaki antirealist teorilerin ahlaki inançların, ahlaki motivasyonun ve hatta hayatın anlamı konusundaki inançların temelini sarsabileceği söylenebilir. Zira antirealist teoriler ahlaki inançların objektif bir doğruluk değerine sahip olduğunu reddedip onları, bireysel veya

¹⁹ Huemer, *Ethical Intuitionism*, 7,8,248.

²⁰ John L. Mackie, *Ethics, Inventing Right and Wrong* (New York: Penguin Books, 1990), 16.

²¹ Brink, *Moral Realism*, 83; Tropman, *Moral Realism and New Intuitionism*, 2.

toplumsal onama, duygu veya tercih ifadelerine indirgeyerek bu tür inançları önemsizleştirebilir.²² Diğer yandan, ahlak hakkındaki antirealist teoriler objektif ahlaki olguları kabul etmediğinden, ahlaki inanç ve yargıların kendi başına gerekçe verici olduğunu kabul edemeyecektir. Tüm bu anlayışlar açısından, özellikle birtakım zevklerimizden, isteklerimizden feragat etmemizi gerektiren ahlaki sorumlulukları yerine getirmek için gerekçe ve motivasyon bulmak çok zor olacaktır. Çünkü bu anlayışlar açısından, “Niçin isteklerimi, zevklerimi tatmin etmek yerine ahlaki davranış sergileyeyim?” sorusuna yeterli cevap verilemeyecektir. Bu açıdan, antirealist anlayışların kabulünün ahlak için yıkıcı bir etkiye sahip olacağı savunulabilir. Her ne kadar realist bir anlayış ahlaklılığı garanti edemese de, en azından ahlakın otoritesi için daha sağlam bir temel sunarak, ahlaklı olma konusunda gerekçe ve motivasyon için daha iyi bir zemin sağlayacağı söylenebilir.²³ Son olarak, ahlaki antirealizmin hayatın anlamı konusundaki inançların da temelini sarsabileceği iddia edilebilir. Zira bu tür yaklaşımlar hayatta gerçekten objektif olarak önemli ve değerli olan hiçbir şeyin olmadığı sonucuna götürebilecektir.²⁴ Tüm bu gerekçeler göz önünde bulundurulduğu zaman natüralist olmayan realist bir metaetik teorinin temellendirilmesinin teorik açıdan olduğu kadar pratik açıdan da önemli olduğu söylenebilir. Bu temellendirme büyük ölçüde onun temel tezleri lehinde güçlü argümanlar sunabilmeye ve bu temel tezlere karşı yöneltilen eleştirileri cevaplandırmaya bağlı olacaktır.

2. Naturalist Olmayan Realist Bir Metaetik Teorinin Temel Tezleri Lehinde Bazı Argümanlar

2.1. İnsanların Günlük Ahlâkî Pratiklerine İlişkin Fenomenler Realizmi Destekler

Realizm ve antirealizm karşılaştırıldığı zaman, realizmin

²² Huemer, *Ethical Intuitionism*, 192-195.

²³ Huemer, *Ethical Intuitionism*, 194-195.

²⁴ Huemer, *Ethical Intuitionism*, 192-195.

normal/olağan bir metaetik yaklaşıma karşılık geldiği söylenebilir.²⁵ Zira, örneğin biz dış dünyanın olguları hakkında normalde realizmi varsayarız ve realizme karşı onun aşamayacağı ciddi sorunlar olduğu zaman anti realist anlayışlara gerek duyarız. Ahlaki konularda da benzer bir durumun olduğu söylenebilir. Ahlaki meselelerde üstü örtük bir şekilde realist ve bilişselci gibi davranırız. Ahlaki realizmle ilgili ciddi sorunlarla karşılaşırsak anti realizmin değişik türlerine meylederiz.²⁶ Bu sebeple ahlaki realizm çoğunlukla ahlaki yaşantıya ait normal pratiklere ve olgulara başvurarak savunulur. Buna göre, ahlaki hayata ait değişik fenomenlerin ahlakın objektif bir gerçekliğe sahip olduğu tezini desteklediği söylenebilir. Çünkü ahlaki ifadeler tipik olarak önermeler formunda ifade edilir; ahlaki konularda tartışmalara girer ve kanıtlar/gerekçeler sunarız; insanların ahlaki konularda yanılabilceğini ve ahlaki yanlışların düzeltilebileceğini düşünürüz; ahlaki tavsiyelerde bulunuruz; kendimizi belirli ahlaki sorumluluklar altında hissederiz. Bütün bu fenomenler sağduyu ahlakının realist ve bilişselci bir yapıya sahip olduğunu gösterir.²⁷ Hatta, Huemer'ın vurguladığı gibi, teorik bir felsefi tartışmada ahlak hakkında antirealist bir açıklama sunanların bile, pratik hayatlarında, örneğin aldatmanın ahlaken yanlışlığı gibi ciddi bir ahlaki konuyu tartışırken ahlaki reel ve objektif bir olgu olarak aldıkları söylenebilir.²⁸

Buna göre genel olarak ahlaki pratiklerin ve ahlaki söylemin özelliklerinin ahlaki realizmi desteklediği çıkarımı yapılabilir. Buradan ahlaki realizm lehinde çıkarılacak bir argüman, insanların normal ahlaki pratiklerini doğru/normal kabul edip bunların realizmi desteklemesini realizmin haklılığına yönelik bir kanıt olarak sunabilir. Bu argümana karşı çıkmak insanların günlük ahlaki pratiklerinin bu şekilde işleminin bir yanılgıya dayandığını kanıtlamayacağı gerektirecektir Bu da anti realistlerin omuzuna ağır bir kanıt

²⁵ Brink, *Moral Realism*, 22; Huemer, *Ethical Intuitionism*, XXIV.

²⁶ Brink, *Moral Realism*, 22.

²⁷ Brink, *Moral Realism*, 24,25; McCloskey, *Meta-Ethics and Normative Ethics*, 112.

²⁸ Huemer, *Ethical Intuitionism*, XXII.

yükü yükleyecektir. Diğer taraftan buradan realizm lehinde sunulabilecek bir argüman, “en iyi açıklamaya çıkarım” türünden bir argüman da olabilir. Buna göre insanların günlük ahlaki pratiklerindeki birçok fenomenin en iyi açıklamasının ahlaki realizm olduğu, bunun da bu teorinin doğru olduğu yönünde güçlü bir destek sağladığı çıkarımı yapılabilir. Ve bu fenomenlerin antirealist teoriler tarafından yeterince açıklanamaması onların aleyhinde bir gerekçe olarak değerlendirilebilir.²⁹ Ahlaki pratiklerin fenomenolojisinden hareketle realizm lehinde destek bulmanın başka bir şekli olarak da, realizmin bizim normal ahlaki pratiklerimizle ve inançlarımızla en iyi uyuşan teori olmasından dolayı, realizmin onları muhafaza etmesi ve radikal bir değişiklik yapmaya gerek duymamasının onun lehinde bir durum oluşturduğu savunulabilir.

2. 2. Realizm ve Bilişselcilik Lehinde Dilsel Kanıtlar

Bilişselci ve gayr-i bilişselci yaklaşımlar arasındaki genel tartışma, içerisinde ahlaki yüklemelerin kullanıldığı ahlaki dilin yapısı ve aktüel kullanımı hakkındaki bir tartışmadır. Bu tartışmada ahlaki dilin kullanımının önermesel kullanıma mı yoksa önermesel olmayan kullanımlara mı daha çok benzediğine bakarak değerlendirme yapmak mümkündür. Bunu yaparken, tartışmasız olarak önermesel olan ve önermesel olmayan cümlelerin karakteristik özelliklerini belirleyip, ahlaki dilin bunlardan hangisine daha çok benzediği araştırılabilir. Böyle bir araştırma yapıldığında ahlaki dilin önermesel cümlelerin genel olarak sahip olduğu karakteristiklerin birçoğuna sahip olduğu görülecektir.³⁰ Bu durum da ahlaki ifadelerin belirli niteliklere ve olgulara referansta bulunan, doğruluk değerine sahip önermeler olduğu şeklindeki realist ve bilişselci anlayışın lehinde bir durum oluşturacaktır.

Ahlaki ifadeler bu açıdan incelendiğinde, her şeyden önce onların emirler, sorular veya ünlemler formunda değil bildirimsel cümleler formunda olduğu söylenebilir. Örneğin “Ali adildir”, “Erdem

²⁹ Brink, *Moral Realism*, 30.

³⁰ Huemer, *Ethical Intuitionism*, 21.

iyidir” cümleleri, “Dünya dönmektedir”, “Ağaçlar toprakta yetişir” cümleleri ile aynı forma sahiptir ve bu form genelde önermelerde kullanılır.³¹ Ahlaki ifadelerin içerik olarak da önermelere benzediği söylenebilir. Birçok genel ahlaki yargı ahlaki niteliklere, olgulara referansta bulunur. Örneğin “İyiliğin ödülü hak ettiği doğrudur”, “İyi niyetin sonuçları her zaman doğru kılmayacağı açıktır” gibi cümlelerde, iyilik ve iyi niyet kelimelerinin reel bir olguya referansta bulunduğu açıktır.³² Ahlaki yüklemeler, onların niteliklere referansta bulunmayı amaçladığını gösterecek şekilde soyut isimlere dönüştürülebilir. Nitekim, kendi başına iyilik, doğruluk nitelikleri hakkında yargılarda bulunabiliriz. Örneğin, “Mehmet’in iyiliğini herkes takdir ediyor” cümlesinde iyilik soyut bir isim olarak kullanılmıştır.³³ Ahlaki ifadeler aynen önermesel ifadeler gibi, doğruluk veya yanlışlığı kabul edebilir ve önermesel ifadeler için kullandığımız değerlendirme ifadelerini ahlaki ifadeler için de kullanabiliriz. Örneğin, “Geçmişte bazı ahlaki yanlışlar yaptığım doğrudur”, “Aldatmanın ahlaken yanlış olduğu kesindir”, “Vefanın çok önemli bir erdem olduğunda şüphe yoktur” gibi cümleleri anlamlı bir şekilde kullanabiliriz. Buradaki doğruluk, kesinlik, şüphe duyulmazlık gibi nitelemeler sadece önermeler için kullanıldığında anlamlı olur.³⁴ Yine, sadece önermelere uygulanması anlamlı olan tüm önermesel tutumlar ahlaki ifadelere de uygulanabilir. Örneğin, “Ali, Mehmet’in adil olduğuna inanmaktadır”, “Umarım, ahlaken doğru şeyi yaparım”, “Oğlumun büyüyünce vefalı olup olmayacağını merak ediyorum” cümlelerini anlamlı bir şekilde kullanabiliriz.³⁵

Yine ahlaki ifadelerin, aynen önermeler gibi, çelişikleri oluşturulabilir. Örneğin bir kişi “yalan söylemek yanlıştır”, ifadesini kabul edip, aynı zamanda, normal şartlarda, “Ahmet’in yalan söyleme-

³¹ Huemer, *Ethical Intuitionism*, 20; McCloskey, *Meta-Ethics and Normative Ethics*, 112.

³² Brink, *Moral Realism*, 25.

³³ Huemer, *Ethical Intuitionism*, 20.

³⁴ McCloskey, *Meta-Ethics and Normative Ethics*, 94.

³⁵ Huemer, *Ethical Intuitionism*, 20.

si doğrudur” ifadesini de kabul ederse çelişkiye düşmüş olur. Birden fazla ahlaki ifade ile, aynen önermelerle olduğu gibi, bir tütndengelim oluşturup çıkarım yapmak da mümkündür. Örneğin, “Bütün erdemli insanlar adildir”, “Mehmet erdemlidir”, “Öyleyse Mehmet adildir” çıkarımı yapılabilir.³⁶ Bazı cümlelerde ahlaki terimler normal anlamlarında kullanılmasına rağmen, konuşmacının herhangi bir şeyi desteklemesi veya yermesi söz konusu olmadan tamamen mantıksal yüklemeler olarak kullanılırlar. Bu durum gayr-i bilişselci yaklaşımlar için çok ciddi bir problem olan, “Frege-Geach Problemi”ni ortaya çıkarır.³⁷ Buna göre, örneğin, “Eğer hırsızlık ahlaki açıdan yanlışsa, Tanrı hırsızlık yapanları cezalandıracaktır” cümlesinde konuşmacının herhangi bir onaylama veya duygu ifadesi söz konusu değildir. Bu cümle “eğer p ise o zaman q’dur” şeklindeki şartlı bir cümledir ve bu cümlemin anlamlı olması için p nin önermesel bir ifade olması gerekir. Bu durumda gayr-i bilişselci teorilerin birinci cümleyi, duygu ifadesi veya emir ifadesi gibi önermesel olmayan bir tarzda açıklaması bu tür ifadeleri anlamsız hale getirecektir.³⁸

Yukarıda belirtilen tüm dilsel kanıtlar, ahlaki ifadelerin önermesel ifadelerin karakteristik özelliklerini sergilediğini ve bu yüzden onları da önermesel olarak kabul etmenin daha makul olduğu sonucunu desteklemektedir. Burada böyle bir çıkarıma karşı normal ahlaki dil realist ve bilişselci bir yapıya sahip olsa da, onun tamamen yanılısamaya dayandığı ve düzeltilmesi gerektiği şeklinde bir itiraz yöneltilebilir. Fakat bu itiraza karşı, Henry J. McCloskey (1925-2000)’in belirttiği gibi, her şeyden önce realizme ve bilişselci-

³⁶ McCloskey, *Meta-Ethics and Normative Ethics*, 94.

³⁷ Bu problem, detaylı şekilde ilk olarak Peter T. Geach (1916-2013) tarafından 1960 ve 1965 yıllarında yazmış olduğu iki makalede F. L. Gottlob Frege (1848-1925)’nin yazılarından esinlenerek ortaya konulduğu için bu isimle anılır. Bkz. Miller, *An Introduction To Contemporary Meta-Ethics*, 7, 40-42; Tropman, *Moral Realism and New Intuitionism*, 32; Russ Shafer Landau, Terence Cuneo, “Semantic Puzzles”, *Foundations of Ethics, An Anthology*, ed. Russ Shafer Landau vd. (Malden: Blackwell Publishing, 2007), 457.

³⁸ Terry Horgan, Mark Timmons, “Introduction”, *Metaethics after Moore*, ed. Terry Horgan vd. (New York: Clarendon Press-Oxford, 2006), 10.

liğe yönelik bu dilsel desteğin tek başına olmadığı, aslında yukarıdaki argümanda belirtildiği gibi ahlaki tecrübeye ait birçok fenomenin realizmi desteklediği söylenebilir. Diğer yandan, bu tezi savunanların ahlaki dilin realiteyi yansıtmadığını, yanılısama olduğunu bağımsız argümanlarla temellendirmesi gerekir. Böyle bir kanıt bulunmadığı söylenebilir. Böyle bir kanıt sunulsa bile, bu ahlaki dili, tashih etmek yerine onu bütünüyle terk etmeyi gerektirir. İnsanların deniz kızı, hayaletler gibi varlıkların olmadığını anlayınca, bunları ifade eden terimleri sadece hikayelerde kullanmaları, bu terimleri gerçekliğe referansla kullanmaktan vazgeçmeleri buna örnektir. Halbuki ahlaki terimler için aynı durumun söz konusu olmadığı açıktır.³⁹

2. 3. Ahlaki Niteliklerin Doğal Nitelikler Olmadığı Tezi Lehinde Argümanlar

Naturalist olmayan realist metaetik teorinin, ahlaki niteliklerin doğal niteliklere indirgenemez olduğu şeklindeki tezinin temellendirilmesi büyük ölçüde natüralizmin çürütülmesine bağlı olacaktır. Ahlaki natüralizme karşı en yaygın argümanların kaynağında D. Hume (1711-1776) ve G. E. Moore'un olduğu söylenebilir.⁴⁰ Hume'un, *A Treatise of Human Nature* isimli eserinin olgu-değer ilişkisi ile ilgili pasajı⁴¹ birçok modern ahlak filozofu tarafından, değer yargılarının olgu yargılarından mantıksal olarak çıkarılamayacağı şeklinde yorumlanmıştır. Bu pasajda Hume, birçok yazarın bir takım olgu belirten önermelerden hareketle, onlardan bütünüyle farklı türden bir ilişkiyi ifade eden gereklilik önermelerine, arada hiçbir gereklilik önermesi olmadan geçtiklerini ve bunun dikkatsizlikten kaynaklanan bir hata olduğunu belirtir. Hâlbuki ona göre böyle bir geçişi yapabilmek için bunun nasıl olduğunun açıklanması ve ge-

³⁹ McCloskey, *Meta-Ethics and Normative Ethics*, 155-156.

⁴⁰ William K. Frankena, "The Naturalistic Fallacy", *Twentieth Century Ethical Theory*, ed. Steven M. Cahn vd. (New Jersey: Prentice Hall, 1995), 130.

⁴¹ Hume, David, *A Treatise of Human Nature*, ed. L. A. Selby-Bigge (London: Oxford-Clarendon Press, 1951), 469-470.

rekçelerin sunulması gerekirdi.⁴² Hume, ahlaki sezgiciler ve gayr-i bilişselciler tarafından benzer şekilde yorumlanmıştır. Bu yoruma göre doğal olgularla ahlaki olgular arasında aşılmaz bir uçurum vardır. Sezgiciler buradan hareketle, ahlaki olguların kendi başlarına bir tür olduğunu savunurken, Alfred J. Ayer (1910-1989) ve Richard M. Hare (1919-2002) gibi gayr-i bilişselciler, hiçbir olgusal yargının eylem için motivasyon sağlayamayacağı iddiasından hareketle ahlaki yargıların olguları belirtmediğini, onların gayr-i bilişsel bir anlamının/kullanımının olduğunu savunmuşlardır.⁴³ Hume'un bu ilkesinin, dünyanın sırf doğal bir betimlemesinin hiçbir değer site-mini öngörmediği şeklindeki veya p yüklemine içeren bir yargının p yüklemine hiç içermeyen önermelerden çıkarılamayacağı şeklindeki sezgisel bir kavrayışı ifade ettiği söylenebilir.⁴⁴ Ve ahlaki nitelik ve terimleri doğal nitelik ve terimlere indirgeyen natüralist yaklaşımların bu ilkeyi çiğnediği çıkarımı yapılabilir.⁴⁵ Böylece Hume'un bu ilkesinin ahlaki sezgiciliğin savunduğu, ahlaki olguların doğal olgular olmadığı ve ahlaki doğruların sırf deneysel yöntemlerle bilineme-yeceği, temel ahlaki doğruların ahlaki alana ait olmayan doğrulardan çıkarılamayacağı şeklindeki tezlerini desteklediği savunulabilir.⁴⁶

Moore da ahlaki terimleri ve nitelikleri ahlaki alan dışındaki terim ve niteliklere indirgeme teşebbüslerini genel olarak “doğalcı yanılgı/naturalistic fallacy” diye isimlendirmiştir.⁴⁷ O bu tür yanılgıların hatasını göstermek için “açık soru” argümanı diye meşhur olan argümana başvurmuştur. Bu argümana göre iyilik niteliğini tanımlamak için önerilen her doğal nitelik hakkında, bu niteliğin iyi olup olmadığı sorusunu sormak anlamlı olacaktır. Ve bu soru, cevabı baştan belli olmayacak şekilde açık bir soru olacaktır. Hâlbuki

⁴² Hume, *A Treatise of Human Nature*, 469-470.

⁴³ Brink, *Moral Realism*, 145.

⁴⁴ Huemer, *Ethical Intuitionism*, 74; Brink, *Moral Realism and Foundations of Ethics*, 151-152.

⁴⁵ Brink, *Moral Realism*, 9.

⁴⁶ Huemer, *Ethical Intuitionism*, 74.

⁴⁷ G.E.Moore, *Principia Ethica* (New York: Prometheus Books, 1988), 10.

eğer iyilik niteliği bu doğal nitelikle özdeş olsaydı böyle bir sorunun totolojik olması veya cevabı zaten belli olduğundan anlamsız bir soru olması gerekirdi.⁴⁸ Moore, iki niteliğin ancak onları temsil eden kavramların eş anlamlı olması durumunda özdeş olabileceği şeklinde bir kriteri kabul ettiğinden ve ahlaki kavramlarla doğal kavramlar eş anlamlı olmadığından, onun bu argümanla ahlaki niteliklerin de doğal niteliklerle özdeş olmadığını temellendirmeye çalıştığı çıkarımı yapılmıştır.⁴⁹

Moore'un argümanının, ahlaki niteliklerin doğal niteliklere indirgenebileceği iddiasının yanı sıra ahlaki terimlerin de doğal terimlerle tanımlanabileceğini savunan analitik natüralizmi çürüttüğünü kabul eden naturalistler "sentetik natüralizm" diye isimlendirilen yaklaşımı savunmuşlardır.⁵⁰ Ve Moore'un argümanının bu yaklaşımı yıkmayacağını iddia etmişlerdir. Bu yaklaşıma göre, doğal bilimlerde örneğin bir şeyin su olması onun H₂O olması ile, bir şeyin sıcak olması, onun moleküllerinin ortalama yüksek kinetik enerjiye sahip olması ile açıklanıyorsa, ahlaki iyi için de benzer bir açıklama sunmak mümkündür. Buna göre nasıl ki H₂O ve su kelimeleri aynı anlamı taşımasalar da aynı doğal niteliğe referansta bulunuyorsa, iyilik gibi ahlaki terimler de doğal terimlerle aynı anlamda olmasalar da aynı doğal niteliğe referansta bulunabilir. Fakat bu tür natüralist yaklaşımlara karşı da genel olarak ahlaki niteliklerle doğal nitelikler arasındaki farklara işaret ederek cevap verilebilir. Örneğin, doğal nitelikler dış duyum veya iç gözlem ile bilinebilen nitelik olarak anlaşıldığında, ahlaki niteliklerin doğal bir nitelik olmadığını açık olduğu söylenebilir. Zira ne algısal tecrübe ne de iç gözlem bize ahlaki nitelikleri veremez. Yine, ahlaki niteliklerle özdeşleştirilen herhangi bir doğal niteliğe yönelik tepkimizin, ahlaki niteliklere yönelik tepkimizden çok farklı olduğunu söyleyebiliriz. Çünkü, ahlaki nitelikler, doğal niteliklerin sahip olmadığı bir çekiciliğe, yönlendir-

⁴⁸ Moore, *Principia Ethica*, 15.

⁴⁹ Landau-Cuneo, "Semantic Puzzles", 455-456.

⁵⁰ Darwall, *Philosophical Ethics*, 35; Smith, "Realism", 28.

me gücüne, eylem için gerekçe sağlama kuvvetine, insanlara zorunluluk yükleme gücüne sahiptir. Bu fenomenlerin ahlaki niteliklerin doğal olmayan nitelikler olduğu yönünde bir kanıt teşkil ettiği söylenebilir.⁵¹

Diğer yandan Huemer'ın dikkat çektiği gibi, doğa alanındaki bu tür olgularla benzerlik kurarak ahlaki nitelikleri doğal niteliklere indirgeme teşebbüslerinde bazı hataların olduğu söylenebilir. Zira her şeyden önce, "su=H₂O" örneğinde, soldaki terim gözlemlenebilir bir obje, sağdaki ise bilimsel araştırma ile açığa çıkarılabilir olan kompleks bir yapıdır. Fakat, "iyi=N doğal niteliği" eşleştirmesinde iyilik niteliği ne gözlemle bilinebilir ne de bilimsel araştırma ile bilinebilir. Dolayısıyla bu açıdan kurulan benzetmenin hatalı olduğu söylenebilir. Diğer yandan, biz örneğin sıcaklığın, yüksek derecede kinetik enerjiden ibaret olduğunu ancak hangi şeylerin sıcak olduğunu gözlemle bildiğimiz için ortaya çıkarabiliriz. Buna göre eğer biz iyinin doğası hakkında veya hangi şeylerin iyi olduğu konusunda söz konusu teorik bilgiden önce herhangi bir bilgiye sahip değilsek, iyiliğin belirli bir N doğal niteliğinden ibaret olduğunu benzer şekilde bilemeyiz. Böyle bir başlangıç bilgisini bize gözlem sağlayamayacağından ve bu bilgiyi sağlayabilecek olan ahlaki rasyonel sezgiyi de natüralistler kabul etmediğinden, sentetik naturalizmin bu tür açıklamalarının yetersiz olduğu söylenebilir.⁵²

Ahlaki sezgiciliğin son dönemlerdeki savunucularından Russ Shafer-Landau (1963-) da etiğin felsefenin bir alt dalı olmasından hareketle, ahlaki niteliklerin doğal nitelikler olmadığı tezi lehinde bir argüman sunmuştur. Ona göre etik sorgulama tarzı ile felsefede izlenen genel yöntem arasında çok yakın paralellik söz konusudur. Bu paralellik naturalist olmayan realist metaetik anlayış lehinde bir gerekçe olarak kullanılabilir. O, bu görüşünü şu şekilde bir argüman olarak da sunmuştur⁵³: 1.Etik, bir sorgulama alanı olarak, fel-

⁵¹ Sterling, *Ethical Intuitionism and Its Critics*, 116; Darwall, *Philosophical Ethics*, 36; Alfred C. Ewing, *Ethics* (London: English University Press, 1953), 103.

⁵² Huemer, *Ethical Intuitionism*, 85-86.

⁵³ Russ Shafer Landau, "Ethics as Philosophy, A Defence of Ethical

sefi sorgulamanın bir türüdür. 2.Tür, cinsinin özsel özelliklerine doğal bir şekilde sahiptir.3.Felsefenin özsel iki özelliği, onun doğrularının objektif bir gerçekliğe sahip olması ve felsefenin doğal bilimlerden farklı bir statüye sahip olmasıdır. 4.Bu durumda ahlaki realizmin natüralist olmayan bir şeklinin doğru olması gerekir.

Landau bu argümanın ikinci öncülünün doğruluğunu varsayıp, diğer öncülleri desteklemeye çalışmıştır. Ona göre etiği felsefenin bir alt dalı olarak görmek ikisi arasında metodolojik benzerlikleri ortaya koymayı gerektirir. Bu noktada felsefede genel olarak şöyle bir metodolojik yolun izlendiği söylenebilir: Felsefi bir sorgulamada öncelikle belirsizlikleri ve çok anlamlılıkları gidererek sorunu açık bir şekilde ortaya koymak gerekir. Sonra sorunla ilgili varsa kanıtlar toplanmalıdır. Daha sonra varsa karşı kanıtlar adil bir şekilde değerlendirilmelidir. İddiaların mantıksal tutarlılığı test edilmelidir. Yine, sunulan teorinin iyi bir teoride bulunması gereken ekonomik olma, farklı durumlarda sağlam kalabilme, açıklayıcılık gücüne sahip olma, var olan inançları muhafaza edebilme gibi özelliklere sahip olup olmadığı incelenmelidir. Ve sonunda tüm bu faktörlerin rasyonel bir değerlendirmesi hangi tezin veya teorinin lehinde bir ağırlık olduğunu ortaya koyuyorsa o tezin veya teorinin kabul edilmesi gerekir.⁵⁴ Buradaki anahtar nokta felsefi doğruların realist olması ve felsefi konularda deneysel veriler kullanılsa da, son sözü deneyin değil, rasyonel değerlendirmenin söylemesidir. Genel olarak etik alanında takip edilen yöntemin de bu şekilde olduğu söylenebilir. Dolayısıyla, etiğin doğrularının, aynen felsefenin doğruları gibi, objektif bir gerçekliğe karşılık geldiği ve onların deneysel olmadığı söylenebilir. Bu durumun da natüralist olmayan, realist bir metaetik teorinin haklılığı yönünde bir destek sağladığı çıkarımı yapılabilir.⁵⁵

Nonnaturalism”, *Metaethics after Moore*, ed. Terry Horgan vd. (New York: Clarendon Press-Oxford, 2006), 215.

⁵⁴ Landau, “Ethics as Philosophy”, 216.

⁵⁵ Landau, “Ethics as Philosophy”, 216; Tropman, *Moral Realism and New*

Diğer yandan, eğer doğal niteliği doğa bilimlerinin incelediği nitelik olarak anlarsak, bu durumda etiğin doğal bir bilim olup olmadığı sorusu sorulabilir. Buna karar vermek için etiği doğal bilimlerle karşılaştırdığımız zaman onun doğal bilimlere benzemediği görülecektir. Zira Landau'nun belirttiği gibi, her şeyden önce, etiğin temel ilkeleri bilimdeki gibi bir takım tümevarımsal genellemelerden ibaret değildir. Etik nedensellik ilişkileri ile de meşgul olmaz. Onun temel ilkeleri bir takım olasılıkların belirlenmesinden ibaret de değildir. Onun betimlediği fenomen doğal olay ve olguları aşan bir fenomendir. Etikte doğal bilimlerde olduğundan daha fazla oranda bir bağımsızlık ve belirsizlik vardır. Etikte matematiksel istatistiklerin ve hesapların daha az yeri vardır. Etiğin doğruları doğal bilimlerdekinden farklı olarak, geçmiş olayları açıklayan veya gelecekteki olayları tahmin edebilmeyi olanaklı kılan doğrular değil, insan eylemlerini ve hayatını yönlendirme etkisine sahip doğrulardır. Ahlaki doğrular, doğal bilimlerin doğrularından farklı olarak, eylem için haklı kılıcı gerekçeler sağlar. Bütün bu gerekçeler etiğin, doğruları deney ve tecrübeye dayalı olarak bilinen doğal bir bilim olmadığı tezini destekler.⁵⁶

3. Naturalist Olmayan Realist Metaetik Teoriye Yöneltilen Bazı Eleştiriler

3.1. Epistemolojik Eleştiriler

Naturalist olmayan realist bir teorinin karşılaşılabileceği güçlüklerden bir kısmının ahlaki bilgi ile ilgili olacağı açıktır. Bu teori objektif ahlaki nitelik ve olguların varlığını kabul edip, bunların doğal olgulara indirgenemeyeceğini savunduğundan bu tür nitelik ve olguların deneysel yollarla bilinebileceğini reddetmektedir. Bu durumda bu tür nitelik ve olgulara ilişkin yargılar ve bilgiler nasıl açıklanabilecektir? Bu noktada natüralist olmayan realist bir ahlak

Intuitionism, 118.

⁵⁶ Landau, "Ethics as Philosophy", 211. Naturalist olmayan realist metaetik teori lehindeki diğer argümanlar için bkz. Yıldız, *Metaetik Bir Teori Olarak Ahlaki Sezgiciliğin Savunulabilirliği*, ss. 170-197.

anlayışını savunan, S. Clarke (1675-1729), R. Price (1723-1791), H. Sidgwick (1838-1900), H. A. Prichard (1871-1947), E.G. Moore (1873-1958), C.D. Broad (1887-1971), W. D. Ross (1877-1971), A. C. Ewing (1899-1973) gibi düşünürler “ahlakî sezgicilik/ethical intuitionism” diye isimlendirilen, genel olarak temelselci ve rasyonalist bir yaklaşımı savunmuştur.⁵⁷

Burada her şeyden önce, bu yaklaşımı benimseyenler, temellendirmenin nihayetinde, temellendirmeye ihtiyacı olmayacak şekilde apaçık olan bir takım temel doğrularda son bulduğunu savunan temelselci bir bilgi anlayışını kabul etmişlerdir. Söz konusu temel ahlaki bilgilerin ise kendiliklerinden/bizatihi açık (self evident) olduklarını ve aklın sezgisi ile bilindiğini savunmuşlardır. Burada sezgi ile bu tür temel ahlaki ilkeler ve yargılar üzerinde yeterli bir şekilde düşünülünce ve onlar yeterli şekilde kavranılınca doğruluklarının, deneye ve çıkarıma başvurmadan akıl tarafından doğrudan doğruya görülmesini/tasdik edilmesini kast etmişlerdir. Bu açıklamaya göre onların sezgi ile genel olarak a priori bilgiyi kast ettikleri ve temel ahlaki doğruları da sentetik a priori doğrular olarak aldıkları söylenebilir.⁵⁸

Naturalist olmayan realist teoriye epistemolojik gerekçelerle yapılabilecek itirazlar genel olarak temelselciliğe karşı veya temel ahlaki doğruların a priori şekilde bilindiği tezine karşı yöneltilebilir. Fakat genel epistemolojik temelselcilik lehinde “sonsuzca geriye gitme” kanıtı ve “septisizm karşıtı” kanıt gibi destekleyici kanıtlar sunulabilir. Birinci kanıtı göre herhangi bir A önermesinin temellendirilmiş olması için, onun temellendirme zincirinin artık kendisi

⁵⁷ Walter Sinnott Armstrong, “Moral Intuitionism Meets Empirical Psychology”, *Metaethics after Moore*, ed. Terry Horgan vd. (New York: Clarendon Press-Oxford, 2006), 340; Horgan-Timmons, “New Wave Moral Realism Meets Twin Earth”, 499.

⁵⁸ Horgan-Timmons, “Introduction”, 13; Rober Audi, *The Good in The Right* (New Jersey: Priceton University Press, 2004), 39,42; Russ Shafer Landau, Terence Cuneo, “Moral Realism”, *Foundations of Ethics, An Anthology*, ed. Russ Shafer Landau vd. (Malden: Blackwell Publishing, 2007), 159; Russ Shafer Landau, Terence Cuneo, “Moral Knowledge”, *Foundations of Ethics, An Anthology*, ed. Russ Shafer Landau vd. (Malden: Blackwell Publishing, 2004), 385; Ross, *The Right and The Good*, 33; McCloskey, *Meta-Ethics and Normative Ethics*, 137.

temellendirilmeye muhtaç olmayan, kendiliğinden açık önermelerde son bulması gerekir. Septisizm karşıtı kanıtla göre ise, temellendirmenin herhangi bir açıklamasının septisizme cevap verebilmesi için temellendirmenin doğruluk konusunda bize teminat vermesi gerekir. Ve temellendirmenin ancak, çıkarımsal olmayan temellendirmeyi de içeren bir açıklaması, bizim temellendirilmiş inançlarımızın, bizim inançlarımızdan bağımsız olan bir dünyayı doğru bir şekilde betimlediğini garanti edebilir. Çünkü, temelselcilikte, temellendirmenin temelindeki çıkarımsal olmayan inançlar, gerçekliğe doğrudan bir erişimle açıklanmaktadır.⁵⁹ Bu kanıtların genel olarak temelselci bir anlayış için yeterli destek sağladığı kabul edilebilir. Dolayısıyla sezgicilerin ahlaki konularda temelselci epistemolojiyi benimsemesini eleştirmek çok haklı gözükmez.

Naturalist olmayan realist bir ahlak anlayışına karşı çıkan düşünürlerin genelde, bütün bilgilerimizin deneysel olduğunu kabul edip, a priori ahlaki bilginin imkanını reddettikleri için karşı çıktıkları söylenebilir.⁶⁰ Mackie gibi bazı antirealistler ahlaki realizmi kabul etme ve natüralizmi reddetmenin zorunlu olarak sezgici bir epistemolojiye götüreceğini ileri sürmüş ve sezgiciliği tuhaf bulduğundan bunu realizmi reddetmek için bir gerekçe olarak sunmuştur.⁶¹ Fakat, temel ahlaki ilkelerin bilgisini a priori bilgi ile açıklamanın da çok fazla eleştiriyi hak etmediği söylenebilir. Her şeyden önce tüm bilgileri sadece deneysel bilgilerle sınırlandırmak için çok güçlü gerekçelerin sunulması gerekir. Bu iddiaya karşı mantık ve matematik alanlarındaki temel doğruların deneysel olarak değil, a priori bir şekilde bilindiği savunulabilir.⁶² Dolayısıyla bu tür alanlarda mümkün olan a priori bilginin temel ahlaki ilkeler için de mümkün olduğunu savunmak çok da tuhaf olmayacaktır. Özellikle ahlaki nitelik ve olguların deneysel olgular ve nitelikler olmadığı kabul edilince, bunlara ilişkin bilginin deneysel bir bilgi değil, a priori bir bilgi ol-

⁵⁹ Brink, *Moral Realism*, 106.

⁶⁰ Huemer, *Ethical Intuitionism*, 111.

⁶¹ Mackie, *Ethics*, 38.

⁶² Audi, *The Good in The Right*, 151; Huemer, *Ethical Intuitionism*, 113.

ması çok daha anlaşılır olacaktır. Nitekim Nicholas L. Sturgeon (1942-2020)'un da vurguladığı gibi, temelselci bilgi anlayışı ve ahlaki sonuçların bütünüyle ahlak dışına ait olan öncüllerden çıkarılamayacağı yaygın kabulleri göz önünde bulundurulduğunda bazı ahlaki doğruların çıkarımsal olmayan, a priori bilgisini kabul etmenin kaçınılmaz olduğunu söylenebilir.⁶³ McCloskey de bu tezi, genel olarak a priori olarak bilinen sentetik a priori doğrularla ahlaki doğruların karakteristiklerini karşılaştırarak desteklemeye çalışmıştır. Ona göre temel ahlaki ilkelerin, aynen sentetik a priori doğrular gibi, tüm rasyonel ve özgür varlıklar için geçerli olmak anlamında evrensel olması ve onların bazı faktörlere göre değişkenlik arz etmemek anlamındaki zorunluluk özelliğini taşıması onları sentetik a priori doğrular olarak değerlendirmek lehinde destek sağlar.⁶⁴

Naturalist olmayan realist teorinin ahlaki bilgiyi bu şekilde açıklaması her şeyden önce, bu teoriyi savunanların ahlaki bilgiyi açıklayamayacağı şeklindeki eleştirilere cevap olacağı gibi, böyle bir ontolojinin tuhaf, kabul edilemez bir bilgi anlayışını gerektireceği şeklindeki eleştirilerin de yersiz olduğunu ortaya koyacaktır. Çünkü bu anlayışa göre ahlaki bilginin mantık, matematik gibi alanlarda da karşılaşılan a priori bilginin bir türü olduğu ve insanın genel rasyonel gücünün dışında, Mackie'nin iddia ettiği gibi⁶⁵ özel bir ahlaki algı yetisini gerektirmediği söylenebilecektir.⁶⁶

3. 2. Realizme Karşı Ahlâkî Konulardaki İhtilaflardan Hakaretle Yöneltilen Eleştiriler

Birçok kişi ahlaki konulardaki ihtilaflar ve ahlaki inançlardaki farklılıkları ahlaki realizmi reddetmek için ana gerekçe olarak almıştır. Bu eleştiriye göre, eğer realizmin savunduğu gibi keşfedile-

⁶³ Nicholas L. Sturgeon, "Ethical Intuitionism and Naturalism", *Ethical Intuitionism Re-evaluations*, ed. Philip Stratton Lake (New York: Clarendon Press, 2002), 190, 191,198.

⁶⁴ McCloskey, *Meta-Ethics and Normative Ethics*, 96-97,151.

⁶⁵ Mackie, *Ethics*, 38-39.

⁶⁶ Philip Stratton Lake, "Introduction", *Ethical Intuitionism, Re-evaluations*, ed. Philip Stratton-Lake (New York: Clarendon Press-Oxford, 2002), 22; Audi, *The Good in The Right*, 151; Tropman, *Moral Realism and New Intuitionism*, 147.

cek objektif ahlaki doğrular olsaydı, insanların en azından zamanla bunlar üzerinde anlaşmaya varmaları gerekirdi. Fakat, iddiaya göre, ahlaki konularda diğer bilimlerde olduğundan çok daha fazla ihtilaf vardır. Dolayısıyla bu kadar yaygın bir anlaşmazlığın varlığı ancak realizmin yanlışlığı ve antirealizmin doğruluğu ile açıklanabilir.⁶⁷

Realizme karşı yöneltilen bu argüman ahlaki konulardaki kültürlerarası veya bireyler arası inanç farklılıklarını, örneğin bir toplumun veya kişinin anne karnından çocuk aldırılmayı ahlaken yanlış bulurken diğerinin doğru bulmasını, ahlaki realizmin aleyhinde bir kanıt olarak kullanmaktadır. Bu argümanın en katı şekli bizzat bu tür ihtilafların varlığının ahlakın objektif olması ile bağdaşamaz olduğunu savunacak ve bu ihtilafların varlığından hareketle objektif ahlaki doğruların olmadığı çıkarımını yapacaktır. Fakat bu tür bir çıkarımın geçerli olmayacağı açıktır. Zira böyle bir argüman bir iddianın ancak herkes ona katılırsa objektif olarak doğru olacağını varsayar. Halbuki bu varsayımın hatalı olduğu açıktır. İnsanlar önyargı, anlayamama, hata vb. sebepleri ile birçok konuda ihtilafa düşebilirler. Bu o konuda objektif bir doğruluğun olmadığını göstermez. Nitekim objektifliği tartışılmaz olan bilimsel konularda da ihtilaflar olmasına rağmen, bunun bu konularda objektif doğrunun olmadığı çıkarımını yapmak için yeterli olmaması gibi, ahlaki konularda ihtilafların olmasının da ahlak alanında objektif doğrunun olmadığı çıkarımını yapmak için yeterli olmadığı söylenebilir.⁶⁸

Ahlaki konulardaki ihtilaflardan hareket eden argümanın bu versiyonu temel ahlaki ilkelerin kendiliğinden apaçık olduğu tezine karşı da yöneltilmiştir. Buna göre eğer temel ahlaki ilkeler kendiliğinden açık olsaydı onlar hakkında bu kadar ihtilafın olmayacağı iddia edilmiştir. Fakat bu itirazın da geçerli bir çıkarıma dayanmadığı söylenebilir. Çünkü bu çıkarım ancak ahlaki ilkelerin “kendiliğinden açık/self evident” olması, onların herkesin kolayca bilebile-

⁶⁷ Mackie, *Ethics*, 36-38; Brink, *Moral Realism*, 198; Landau, “Ethics as Philosophy”, 213,218; Huemer, *Ethical Intuitionism*, 128.

⁶⁸ McCloskey, *Meta-Ethics and Normative Ethics*, 143; Garner- Rosen, *Moral Philosophy*, 302; Huemer, *Ethical Intuitionism*, 134-136.

ceği şekilde açık olması manasına gelseydi geçerli olabilirdi. Hâlbuki temel ahlaki ilkelerin “kendiliğinden açık” olduğunu iddia edenler bununla, onların üzerinde yeterli bir şekilde düşünülüp, yeterli kavrayışa ulaşılmca onların doğruluğunun a priori bir şekilde bilinebileceğini kast ederler. Bu onların herkesin onları kolayca veya aynı şekilde bilebileceği şekilde açık olduğu anlamına gelmez. Onlar son derece kompleks olabilir, uzun düşünme sürecini gerektirebilir. Bu yüzden Ross, kendiliğinden açık önermelerin kavranması konusunda belirli bir zihinsel gelişmişlik seviyesine vurgu yapar. Dolayısıyla bu ilkeler herkesin kolayca kavrayacağı şekilde açık olmadığından onlar üzerinde insanlar arasında ihtilaflar olabilir.⁶⁹ Yine P. S. Lake’in belirttiği gibi, bir kişinin kendiliğinden açık ahlaki inançları anlamasına rağmen, onların doğruluğunu kabul etmemesi de, o ilkenin kendiliğinden açıklığını reddetmeyi gerektirmez. Çünkü, bir önermenin kendiliğinden açık olması, bir kişinin onu tam olarak anlamasının o kişiye bu önermenin doğru olduğuna inanmak için yeterli bir gerekçe verdiği anlamına gelir. O kişinin bu anlamayı, onu tasdiklemek için yeterli bir gerekçe olarak kabul etmesinin zorunlu olduğu anlamına gelmez.⁷⁰

Realizme karşı ahlâkî konulardaki ihtilaflardan hareketle geliştirilen argümanların başka bir versiyonu, bu tür anlaşmazlıkların varlığının realizmle açıklanamayacağını, bunların en iyi açıklamasının anti-realist yaklaşımları kabul etmekle verilebileceğini savunur. Buna göre, antirealistler açısından, kültürlerarası ihtilaflar yaşam tarzındaki farklılıklardan ve bu yaşam tarzlarının hangisinin doğru olduğunu belirleyecek objektif ahlaki doğruların bulunmamasından kaynaklanıyor olacaktır. Kişiler arası ihtilafların ise onların kişisel tercihleri arasındaki farklılıklardan ve bu tercihlerden hangisinin doğru olduğunu belirleyecek objektif ahlaki doğruların olmamasından kaynaklandığı söylenebilecektir.⁷¹

⁶⁹ Ross, *The Right and The Good*, 12; Audi, *The Good in The Right*, 42,49; McCloskey, *Meta-Ethics and Normative Ethics*, 136.

⁷⁰ Lake, “Introduction”, 21.

⁷¹ Mackie, *Ethics*, 36-37; Landau, “Ethics as Philosophy”, 218; Garner- Rosen,

Realizme karşı sunulan bu argümanın başarısı büyük ölçüde, realizmin bu tür ihtilafların varlığını açıklayıp açıklayamamasına bağlı olacaktır. Ahlak dışındaki reel kabul edilen birçok alanda bir takım anlaşmazlık ve hata sebepleri vardır. Bunlar arasında önyargılar, yanlış anlama, karışıklık, kavrayış yetersizliği, acele hüküm verme, yanlış veya eksik bilgi, inatçılık, duygusal etkenler, konunun zorluğu gibi birçok sebep zikredilebilir. Bu tür sebeplerin ahlak dışındaki alanlarda etkili olduğu gibi ahlaki konularda da etkili olması gayet doğaldır. Dolayısıyla ahlaki konularda ihtilafların varlığı, antirealist bir yaklaşıma başvurmaya gerek kalmaksızın, bu tür hata veya anlaşmazlık sebepleri ile açıklanabilir.⁷² Ayrıca, Huemer'ın dikkat çektiği gibi genel olarak ihtilafların çok olduğu konular, kendi çıkarını veya grup çıkarını düşünmekten kaynaklı önyargıların çok olduğu konular, geleneklere referansın fazla olduğu konular ve genel olarak felsefi konulardır. Bu durum göz önünde bulundurulduğu zaman, bu konulara çok benzeyen ve onlarla ilişkili olan ahlaki konularda ihtilafların olmasının gayet normal olduğu ve bunların varlığını açıklamak için antirealist kabullere başvurmaya gerek olmadığı söylenebilir.⁷³

Ayrıca, ihtilaflardan hareket eden argümanların ahlaki konularda yaygın ihtilaflar olduğu şeklindeki öncülünün de abartılı ve eleştiriye açık olduğu söylenebilir. Çünkü birincisi bu tür ihtilafların çoğunun, gerçek anlamda ahlaki ihtilaflar olmayıp, durumun ahlaki nitelikleri dışındaki özellikleri hakkındaki ihtilaflar olduğu söylenebilir. Veya ihtilaf içerisindeki toplum veya bireylerin koşullarından kaynaklı ihtilaflar olduğu söylenebilir.⁷⁴ Ahlaki konular hakkındaki ihtilafların yaygınlığını göstermeye yönelik örneklerin yanıltıcı olduğuna ilişkin başka bir gerekçe, bu tür örneklerin insanların

Moral Philosophy, 302.

⁷² Huemer, *Ethical Intuitionism*, 139; Brink, *Moral Realism*, 205; Landau, "Ethics as Philosophy, A Defence of Ethical Nonnaturalism", 219.

⁷³ Huemer, *Ethical Intuitionism*, 147.

⁷⁴ Huemer, *Ethical Intuitionism*, 129-130; Ewing, *Ethics*, 128; Sterling, *Ethical Intuitionism and Its Critics*, 129.

büyük ölçüde uzlaştıkları ahlaki konuları bırakıp kasıtlı olarak seçilmiş olmasıdır. Hâlbuki insanlar yalanın, hırsızlığın, cana kıymanın vb. kötü/yanlış olduğu, bilginin, yardımseverliğin, dürüstlüğü vb. iyi/doğru olduğu konusunda büyük ölçüde uzlaşmaktadır. Ahlaki konulardaki ihtilafların çoğunun bu tür temel ahlaki ilkelerin kendisinde değil, bunların bireysel durumlara uygulanmasında veya uygulanma şeklinde olduğu söylenebilir.⁷⁵ Dünyanın neresine gidersek gidelim hırsızlığın, cinayetin vb. kötü görülürken, dürüstlük, fedakârlık vb. nin takdir edilmesinin de insanların temel ahlaki değerler konusunda büyük ölçüde uzlaştıklarını gösteren deneysel bir kanıt olduğu söylenebilir.⁷⁶

3.3. Naturalist Olmayan Realist Metaetik Teoriye Yönelik Tuhaflik Eleştirisi

Naturalist olmayan realist bir metaetik anlayışa karşı sunulan çok meşhur başka bir eleştiri de Mackie tarafından dile getirilen, doğal olmayan ahlaki niteliklerin tuhaf olacağı eleştirisidir. Mackie'ye göre, insanların istek ve duygularından bağımsız olduğu halde insanları eyleme yönlendirme gücüne sahip, doğal olmayan ahlaki nitelikler, doğal bilim ve sosyal bilimlerin araştırdığı diğer niteliklerden bütünüyle farklı, ontolojik açıdan tuhaf nitelikler olacaktır. Mackie, bu ahlaki niteliklerin doğal niteliklerle ilişkisi ve bu niteliklerin bilgisinin de tuhaf olduğu eleştirisini yöneltmiştir.⁷⁷ Mackie gibi diğer natüralist eğilimli filozoflar, naturalist olmayan realist bir ahlak anlayışını bu anlayış onlara tuhaf, gizemli vb. geldiği için reddetmektedirler. Bu itirazın arkasında materyalist ve natüralist bir varlık anlayışının doğru kabul edilmesi yatmaktadır. Bu anlayışlar açısından, doğal olmayan ahlaki olgu ve nitelikler materyalist ve natüralist dünya görüşleri içerisinde barındırılmaz, ayrı bir tür olmaktadır. Ve bu durum onların bu tür dünya görüşleri

⁷⁵ Brink, *Moral Realism*, 208; Sterling, *Ethical Intuitionism and Its Critics*, 130.

⁷⁶ Huemer, *Ethical Intuitionism*, 131.

⁷⁷ Mackie, *Ethics*, 38-42.

içerisinde kabul görmesini zorlaştırmaktadır.⁷⁸

Fakat, genel olarak materyalist ve naturalist anlayışların karşılaşacağı güçlükler bir yana, bir kişi natüralist olmayan realist bir anlayışı tuhaf bulmakta haklı olsa bile, bunun onu reddetmek için haklı bir gerekçe olmayacağı açıktır. Zira burada tuhaflık genel olarak, bir şeyin diğer şeylerden farklı olması olarak anlaşılabilir. Fakat bir şeyin sırf diğer şeylerden farklı olmasının o şeyi reddetmek için gerekçe teşkil etmeyeceği açıktır. Örneğin zaman, mekan, sayılar, renkler, zihinsel durumlar vb. hepsi birbirinden farklı şeylerdir ve ayrı bir tür teşkil eder. Bunlardan birisinin diğerlerinden farklı olması onu reddetmek için gerekçe teşkil etmez. Aynı şekilde ahlaki niteliklerin diğer niteliklerden farklı olmasının da onları reddetmek için bir gerekçe teşkil etmemesi gerekir. Özellikle de, eğer doğal olmayan ahlaki olgu ve niteliklerin varlığı lehindeki kanıtlar çok güçlü ise bu olguların tuhaf olmasının sorun teşkil etmemesi gerekir.⁷⁹

Buradaki tuhaflık eleştirisi, doğal olmayan ahlaki niteliklerin, onların doğasının tam açıklanamaması anlamında gizemli oldukları iddiasından hareketle de yöneltilebilir. Bu itiraz daha çok sezgicilerin ahlaki niteliklerin indirgenemez ve tanımlanamaz olduğu şeklindeki tezine karşı yöneltilmiştir. Örneğin Mackie'nin ahlaki niteliklerin doğal nitelikler üzerine dayanmasını tuhaf bulması, bu iki nitelik türü arasındaki ilişkinin tam doğasının açıklanamaması manasında anlaşılabilir.⁸⁰ Fakat her şeyden önce bir şeyin doğasını tam olarak anlayamamak, tanımını tam olarak yapamamak onun varlığını reddetmek için haklı bir gerekçe değildir. Örneğin bilgi hakkında tam bir uzlaşım sal tanıma ulaşılammış olması, onu reddetmek için haklı bir gerekçe olarak alınmamaktadır. Ayrıca bir niteliğin veya ilişkinin doğasına ilişkin tam bir tanımın yapılamaması,

⁷⁸ Brink, *Moral Realism*, 107,171; Lake, "Introduction", 12; Tropman, *Moral Realism and New Intuitionism*, 205.

⁷⁹ Huemer, *Ethical Intuitionism*, 200-201; Brink, *Moral Realism*, 174.

⁸⁰ Mackie, *Ethics*, 41; Russ Shafer Landau, Terence Cuneo, "Moral Supervenience", *Foundations of Ethics, An Anthology* (Malden: Blackwell Publishing, 2007), 433.

onun bütünüyle gizemli olduğu, onun hakkında hiç bir şeyin bilinmediği anlamına gelmez. Naturalist olmayan realistler, ahlaki niteliklerin doğası hakkında onların objektif olduğu, doğal niteliklere bağlı ama onlara indirgenemez olduğu, onların idrakinin eylem için gerekçe teşkil ettiği, onların nelere karşılık geldiği, hangi şeylere uygulanabileceği gibi birçok şeyi söyleyebilmektedirler.⁸¹ Yine doğal niteliklerle ahlaki niteliklerin ilişkisi de, bu ilişki hakkında hiçbir şeyin bilinmeyeceği şekilde gizemli değildir. Naturalist olmayan realistlere göre bu ilişki, herhangi bir obje N doğal niteliğine sahip olursa zorunlu olarak A ahlaki niteliğine sahip olacağı türden bir ilişkidir. Dolayısıyla bu N doğal niteliğine sahip olan tüm objeler A ahlaki niteliğine sahip olacaktır. Fakat natüralizmi gerektirecek şekilde, hem bu şekildeki hem de her A ahlaki niteliğine sahip olan bir objenin N doğal niteliğine zorunlu olarak sahip olacağı türden bir zorunluluk ilişkisi değildir. Buna göre doğal niteliklerin belirli bir bileşkesi zorunlu olarak belirli bir ahlaki niteliği gerektirir. Fakat bu ahlaki niteliğin başka doğal nitelikler tarafından gerçekleştirilmesi de mümkündür.⁸²

Sonuç

Birçok alandaki teorileri olduğu gibi metaetik alandaki teorileri değerlendirmek için de açıklayıcılık, basitlik ve mevcut inançları ve pratikleri muhafaza edebilme kriterlerine başvurulabilir.⁸³ Buna göre metaetik teoriler içerisinde ahlaka ve ahlaki hayata ilişkin temel olguları ve pratikleri en iyi açıklayan, bu açıklamayı yaparken olabildiğince az varsayımla bunu yapabilen ve aynı zamanda insanların bu alandaki yerleşik inanç ve pratiklerini muhafaza eden bir teorinin doğru olmasının daha muhtemel olduğu söylenebilecektir. Bu kriterlerden en önemlisinin açıklayıcılık olduğu söylenebilir. Me-

⁸¹ Huemer, *Ethical Intuitionism*, 201; Lake, "Introduction", 17.

⁸² Landau - Cuneo, "Moral Supervenience", 436. Naturalist olmayan realist metaetik teoriye karşı yöneltilen diğer eleştiriler ve bunlara verilebilecek cevaplar için Bkz. Yıldız, *Metaetik Bir Teori Olarak Ahlakî Sezgiciliğin Savunulabilirliği*, ss. 197-250.

⁸³ McCloskey, *Meta-Ethics and Normative Ethics*, 3; Landau-Cuneo, "General Introduction", 3-4; Tropman, *Moral Realism and New Intuitionism*, 3.

taetik teorileri bu açıdan değerlendirdiğimiz zaman, natüralist olmayan realist teorinin ahlaki yaşantıda sıklıkla karşılaşılan, ahlaki konularda tartışma, gerekçe sunma, tavsiye sunma, ahlaki dilin yapısı gibi birçok olguyu daha iyi açıkladığı söylenebilir. Yine onun temel kabullerinin insanların genel ahlaki inançları ile uyumlu olduğundan ve sağduyu ahlakında çok köklü değişiklikler gerektirmediğinden bu teorinin mevcut ahlaki inançları ve pratikleri muhafaza etme açısından da avantajlı olduğu söylenebilir. Naturalist olmayan realist teorinin doğal nitelikler düzlemi üzerinde ayrı bir ahlaki nitelik türü koymakla, sadece doğal gerçeklik düzlemi kabul eden diğer metaetik teoriler karşısında basitlik kriteri açısından dezavantajlı olduğu düşünülebilir. Fakat her şeyden önce bu kriterler içerisinde basitliğin tek başına alınmasının yanıltıcı olacağı söylenebilir. Basitlik ancak diğer kriterler açısından eşitlik olduğunda bir tercih gerekçesi olarak alınırsa makul olabilir. Ayrıca, doğal olmayan ahlaki niteliklerin varlığını kabul etmek için yeteri kadar güçlü argümanlar bulunduğu durumda sırf basitlik adına, bu tür niteliklerin varlığını reddeden yaklaşımları kabul etmek makul olmayacaktır. Naturalist olmayan realist teori lehinde özellikle ahlaki pratikler ve tecrübelerden hareketle oluşturulabilecek çok sayıda argüman vardır. Yine ona karşı yöneltilen eleştiriler de bu yaklaşımda köklü değişiklikler yapmaya gerek duymadan cevaplanabilecek türdendir. Tüm bu gerekçelerle bu teorinin temel tezleri itibariyle makul bir teori olduğu söylenebilir.

Kaynakça

- Armstrong, Walter Sinnott. "Moral Intuitionism Meets Empirical Psychology". *Metaethics after Moore*. ed. Terry Horgan vd. 339-365. New York: Clarendon Press-Oxford, 2006.
- Audi, Rober. *The Good in The Right*. New Jersey: Priceton University Press, 2004.
- Brink, David O.. *Moral Realism and Foundations of Ethics*. New York: Cambridge University Press, 1989.
- Cohen, Carl. "Natural and NonNatural Qualities". *The Journal of Philosophy* LV/2 (January 1958),412-429.

- Darwall, Stephen. *Philosophical Ethics*. Colorado: Westview Press, 1998.
- Darwall, Stephen. "How Should Ethics Relate to Philosophy". ed. Terry Horgan vd. *Metaethics after Moore*, 17-37.
- Ewing, Alfred C.. *Ethics*. London: English University Press, 1953.
- Frankena, William K.. "The Naturalistic Fallacy". *Twentieth Century Ethical Theory*. ed. Steven M. Cahn vd. 129-138. New Jersey: Prentice Hall, 1995.
- Frankena, William K.. *Ethics*. New Jersey: Prentice Hall, Second Edition, 1973.
- Garner, Richard T. - Rosen, Bernard. *Moral Philosophy, A Systematic Introduction to Normative Ethics and Meta-ethics*. New York: The Macmillian Company, 1972.
- Gibbard, Alan. "Normative Properties". *Metaethics after Moore*, ed. Terry Horgan vd. 319-337. New York: Clarendon Press-Oxford University Press, 2006.
- Horgan, Terry- Timmons, Mark. "Introduction". *Metaethics after Moore*. ed. Terry Horgan vd. 1-13. New York: Clarendon Press-Oxford Oxford University Press, 2006.
- Horgan, Terry- Timmons, Mark. "New Wave Moral Realism Meets Twin Earth". *Foundations of Ethics, An Anthology*. ed. Russ Shafer Landau vd. 495-504. Malden: Blackwell Publishing, 2007.
- Huemer, Michael. *Ethical Intuitionism*. New York: Palgrave Macmillian, 2005.
- Hume, David. *A Treatise of Human Nature*. ed. L.A.Selby-Bigge. London: Oxford-Clarendon Press, 1951.
- Lake, Philip Stratton. "Introduction". *Ethical Intuitionism, Re-evaluations*. ed. Philip Stratton-Lake. 1-28. New York: Clarendon Press-Oxford, 2002.
- Landau, Russ Shafer. "Ethics as Philosophy, A Defence of Ethical Nonnaturalism". *Metaethics after Moore*. ed. Terry Horgan vd. 210-232. New York: Clarendon Press-Oxford University Press, 2006.

- Landau, Russ Shafer- Cuneo, Terence. "Moral Knowledge". *Foundations of Ethics, An Anthology*. ed. Russ Shafer Landau vd. 383-388. Malden: Blackwell Publishing, 2007.
- Landau, Russ Shafer- Cuneo, Terence. "Moral Motivation". *Foundations of Ethics, An Anthology*. ed. Russ Shafer Landau vd. 225-230. Malden: Blackwell Publishing, 2007.
- Landau, Russ Shafer- Cuneo, Terence. "Moral Realism". *Foundations of Ethics, An Anthology*. ed. Russ Shafer Landau vd. 157-162. Malden: Blackwell Publishing, 2007.
- Landau, Russ Shafer- Cuneo, Terence. "Moral Supervenience". *Foundations of Ethics, An Anthology*. ed. Russ Shafer Landau vd. 433-437. Malden: Blackwell Publishing, 2007.
- Landau, Russ Shafer- Cuneo, Terence. "General Introduction". *Foundations of Ethics. An Anthology*. ed. Russ Shafer Landau vd. 1-7. Malden: Blackwell Publishing, 2007.
- Landau, Russ Shafer- Cuneo, Terence. "Semantic Puzzles". *Foundations of Ethics, An Anthology*. ed. Russ Shafer Landau vd. 455-464. Malden: Blackwell Publishing, 2007.
- Mackie, John L.. *Ethics, Inventing Right and Wrong*. New York: Penguin Books, 1990.
- McCloskey, H.J.. *Meta-Ethics and Normative Ethics*. Netherlands: Nijhoff/The Hague, 1969.
- McNaughton, David. "Intuitionism". *The Blackwell Guide to Ethical Theory*. ed. Hugh La Follette. 268-287. Malden: Blackwell Publishing, 2000.
- Miller, Alexander. *An Introduction To Contemporary Meta-Ethics*. Malden: Bodmin-Cornwall, 2008.
- Moore, George E.. *Principia Ethica*. New York: Prometheus Books, 1988.
- Moore, George E.. *Philosophical Studies*. New York: Harcourt, Brace Coop., 1922.
- Pojman, Louis P.. *Ethics, Discovering Right and Wrong*. Belmont: Thomson Wadsworth Corporation, Fifth Edition, 2006.

- Ross, W.David. *The Right and The Good*. ed. Philip Stratton-Lake. New York: Oxford University Press, 2002.
- Smith, Micahael. "Realism". *The Blackwell Guide to Ethical Theory*. ed. Hugh La Follette.15-37. Malden: Blackwell Publishing, 2000.
- Sterling, Grant C.. *Ethical Intuitionism and Its Critics*. New York: Peter Lang Pub., 1994.
- Sturgeon, Nicholas L.. "Ethical Intuitionism and Naturalism". *Ethical Intuitionism Re-evaluations*. ed. Philip Stratton-Lake. 184-211. New York: Clarendon Press, 2002.
- Taylor, Paul W.. "Objectivism and Its Critics". *The Moral Judgment, The Readings in Contemporary Metaethics*. ed. Paul W. Taylor. 1-3. New Jersey: Prentice Hall, 1963.
- Tepe, Harun. *Etik ve Metaetik*. Ankara: Türk Felsefe Kurumu, 2.Baskı., 2011.
- Tropman, Elizabeth. *Moral Realism and New Intuitionism*. Indiana University, Faculty of Universty Graduate School: Doktora Tezi, 2006.
- Yıldız, Ahmet. "Ahlâkî Sezgiciliğin Alternatif Meta-etik Teoriler Karşısında Savunulabilirliği". *Felsefe Dünyası* 55 (Ocak 2012), 313-337.
- Yıldız, Ahmet. *Meta-Etik Bir Teori Olarak Ahlakî Sezgiciliğin Savunulabilirliği*. Ankara: Doktora Tezi, 2012.

A Non-Naturalist Metaethical Theory

Summary

A non-naturalist metaethical theory argues for the following basic thesis: 1. The realism and objectivism: there are objective moral qualities and facts whose beings are independent of humans' moral thoughts and attitudes. 2. The non-naturalist/non-reductionist metaphysical position: Moral qualities and facts cannot be reduced to natural qualities and facts. They constitute a different, special kind. 3. The cognitivism: Ethical terms and statements refer to particular moral qualities and facts. These statements are propositions and there is moral knowledge. 4. The moral qualities and facts cannot be known only by an empirical way. Moral knowledge can be explained by a rationalist way. A non-naturalist metaethical theory differs from subjectivist and nihilist anti-realist theories by its first thesis, it differs from non-cognitivist anti-realism by its first and third thesis and finally it differs from naturalist realism by its second and fourth thesis.

The success of metaethical theories can be evaluated by the criteria of explanatoriness, conservatism, simplicity. According to these criteria, the metaethical theory which can best explain moral practices and facts, which can achieve this aim by minimal thesis and which conserves people's ordinary moral beliefs and practices would be the best explanation. It would be said that this metaethical theory is more probably true. It can be said that the most important of these criteria is the criterion of explanatoriness. In terms of this criterion, it can be argued that the non-natural metaethical theory can better explain the most important moral practices and experiences in the moral life such as disputation, giving reasons, giving advice about moral matters, the structure of moral language. It can also be said that the basic thesis of this theory conforms with people's ordinary moral beliefs and practices, so that this theory is relatively more conservative and it doesn't entail important modifications in people's ordinary moral beliefs and practices. Besides, this is a case in favor of this theory in terms of the criteria of con-

servatism. In terms of the criterion of simplicity, it can be thought that this non-naturalist theory is more complex because it argues for a different kinds of non-natural moral qualities apart from natural qualities. And it can be claimed that this is a case against this theory. But it can be argued against this claim that taking the criteria of simplicity alone in evaluating metaethical theories is a fallacy. Taking simplicity as a criterion in evaluating metaethical theories could be rational only in the case of equivalence in terms of other criteria. Moreover, while there are many arguments for non-natural moral qualities, to accept for the sake of the criteria of simplicity the theories that reject these non-natural moral qualities would be irrational. There are many arguments in favor of the non-natural realist metaethical theory, especially those taken from moral practices and experiences. The criticisms against this theory can be answered without abandoning the basic thesis of this theory. So, for all these reasons, it can be concluded that non-natural metaethical theory is justified.

Keywords: metaethics, realism, non-naturalism, ethical intuitionism